

11.11.2020

JulkICT
Antti Helin
Heidi Innanen
Sanna-Mari Kirjalainen

Avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoon liittyvä kuulemistilaisuus

Aika: ke 28.10.2020 klo 13.00–15.00

Paikka: Teams

Kuulemistilaisuus avattiin klo 13.00. Aiemmin ilmoitetusta poiketen lainsäädäntöneuvos Sami Kivivasara oli estynyt avaamasta tilaisuuden, joten johtava asiantuntija Olli-Pekka Rissanen kertoi lyhyesti valmistelusta, kuulemistilaisuuden tavoitteista ja ohjelmasta.

Valmisteluaikataulu on ollut erittäin tiukka, minkä vuoksi sidosryhmien laajat kuulemiset eivät ole olleet aiemmin mahdollisia. Nyt pidettävässä kuulemistilaisuudessa sidosryhmillä on mahdollisuus tulla laajemmin kuulluiksi esittämällä kysymyksiä, näkemyksiä ja toivomuksia lausuntokierroksella olevaan hallituksen esitysluonnokseen liittyen.

Valmisteluun ovat osallistuneet ministeriöiden edustajista koostuneet asiantuntijatyöryhmä ja jo työnsä päättänyt lainsäädäntötyöryhmä, joka on tehnyt pykäläehdotukset ja hallituksen esitysluonnoksen. Hallituksen esitys viimeistellään virkatyönä. Todettiin, että arvokkaista tietoaaineistoista ja niitä koskevasta täytäntöönpanosääntelystä ei valitettavasti tiedetä vielä juuri mitään, joten niistä ei voida tässä vaiheessa kertoa enempää. Tietoa niistä tullaan jakamaan heti, kun sitä saadaan.

Erityisasiantuntija Antti Helin kertoi mistä avoimen datan direktiivissä on kyse, ja miten se on tarkoitus panna kansallisesti täytäntöön. Direktiivin tarkoituksena on edistää julkisen sektorin hallussa olevien asiakirjojen uudelleenkäyttöä kaupalliseen ja ei-kaupalliseen toimintaan. Direktiivi tulee panna täytäntöön 17.7.2021 mennessä.

Esiteltiin dynaamisen datan ja arvokkaiden tietoaaineistojen määritelmät. Direktiivin nojalla komission on määrä antaa delegeoituja säädöksiä, joilla määritellään arvokkaiden tietoaaineistojen teemaluokat sekä täytäntöönpanosäädöksiä, joilla tarkemmin määritellään arvokkaiden tietoaaineistojen teemaluokkiin kuuluvat asiakirjat. Helin kertoi myös valmistelun aikataulusta.

Hallituksen esityksessä on tarkoitus muuttaa tiedonhallintalain 19 §:ää ja lisätä lakiin uusi 24 a ja 24 b §, sekä muuttaa julkisuuslain 16 ja 34 §:ää. Lisäksi tarkoitus on säätää laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä, sekä laki eräiden julkisten yritysten tietojen uudelleenkäytöstä. Sääntelyssä olisi kyse asiakirjojen uudelleenkäytön ehdoista, esimerkiksi niin että julkisten yritysten uudelleenkäytöstä perimille maksuille asetettaisiin katto. Mahdollisesti on tulossa myös sektorikohtaisia lakimuutoksia, jos jatkovalmistelussa todetaan kiinteä yhteys täytäntöönpanoon. Esitysmateriaali on saatavissa [täytäntöönpanohankkeen sivulta](#).

Käynnistettiin keskustelu.

Kysymys (K): Lainsäädäntö tulee voimaan kesällä, tuleeko rajapinnat ym. velvoitteet olla tuolloin toteutettuina? Onko siirtymävaihetta toteuttamisen osalta? Minkä tyyppisiä arvokkaat tietoaineistot tulevat olemaan? Rajautuvatko henkilötason aineistot tutkimusaineistojen ulkopuolelle?

Vastaus (V): Kyllä, lain edellyttämien toimien tulisi olla käytössä, kun laki tulee voimaan 2021 heinäkuussa. Laissa tai direktiivissä ei kuitenkaan edellytetä avointen rajapintojen käyttöä, eikä rajapintojen luomista ennakoivasti. Tieto on luovutettava rajapinnan kautta pyynnöstä, edellytysten täytyessä. Dynaamisen datan kohdalla rajapinnan luovuttaminen ei ole ehdoton edellytys. Tiedon toimittamisessa tulee huomioida myös muu sääntely.

Arvokkaiden tietoaineistojen määritelmästä ei vielä tiedetä. Julkaisuvelvoitteet tulevat koskemaan nimenomaisesti arvokkaiden tietoaineistojen saatavuutta.

Tutkimusaineistoja koskevaa lakia sovelletaan vain julkaistuun tutkimusaineistoon ja henkilötietojen suoja on otettava huomioon aineiston julkaisun yhteydessä, mutta mahdollinen tarve myös säätää henkilötietojen roolista erikseen selvitetään vielä.

Itse tutkimusjulkaisu ei sinällään ole ehdotetun sääntelyn tarkoittama julkaistu tutkimusaineisto. Laissa tullaan säätämään jo julkaistun tutkimusaineiston, jonka perusteella tutkimus on tehty, uudelleenkäytöstä.

K: Esityksen mukaan eräiden julkisten yritysten on sallittava datan uudelleenkäyttö, jos päättävät itse sen sallia tai jos heidät on siihen lain mukaan veloitettu: Onko millään sektorilla tunnistettu sellaista lainsäädäntöä, jonka mukaan lain velvoittamana uudelleenkäyttö tulisi sallia?

Kun arvokkaat tietoaineistot tulevat tietoon: Miten arvokkaiden tietoaineistojen osalta kuullaan niitä tahoja, joita ko. tietoaineistot koskettavat?

V: Uudelleenkäytöstä, julkisuusperiaatteeseen sisältyy julkisen tiedon uudelleenkäyttö, mitä tulee viranomaisten asiakirjoihin. Julkisten yritysten kohdalla uudelleenkäyttö on kuitenkin oma käsitteensä, koska ehdotetussa julkisia yrityksiä koskevassa laissa ei ole kyse julkisuusperiaatteen

soveltamisesta. Uudelleenkäyttöön liittyviä velvoitteita on tunnistettu ainakin liikennepalvelulaista sekä postilaista, joissa tiedon avaamisen ja luovuttamisen ensisijainen tarkoitus on se, että se tulee käytetyksi uudelleen, eikä niinkään julkisuusperiaatteen toteuttaminen.

Arvokkaita tietoaineistoja koskevasta kuulemisesta: VM tiedottaa heti, kun arvokkaista tietoaineistoista tiedetään enemmän. Kuulemisjärjestelyistä tullaan päättämään sen perusteella, mitä nämä tietoaineistot tulevat olemaan.

K: Kommentointiin FAIR-periaatteiden toteuttamisesta ja tärkeydestä, ja että käytettävien käsitteiden on oltava yhteensopivia ja yhteisiä. Avoimuus itsessään ei ole kovin ratkaisevaa. Miten varmistetaan uudelleenkäytettävyys?

V: Sisäänrakennetun avoimuuden periaatetta olisi muutenkin edistettävä jäsenmaissa. FAIR-periaatteet on mainittu direktiivissä. Edistävät toimet voivat olla muutakin kuin vain sääntelyä.

K: Julkisin varoin tuotetut tutkimusaineistot, sovelletaanko yrityspuolella?

V: Julkisin varoin rahoittaminen on keskeinen kriteeri soveltamista pohtiessa, jos yritys tuottaa tutkimusaineistoja julkisin varoin, ehdotettu laki voi tulla sovellettavaksi, oli kyseessä yksityinen tai julkinen yritys. Muutoin ehdotettu lainsäädäntö ei suoraan koskisi yksityisiä yrityksiä, yksityiset yritykset esimerkiksi saisivat periä asiakirjojensa uudelleenkäytöstä mitä maksuja haluavatkin, kuitenkin huomioiden mahdollinen muu sääntely ja se, että yksityiseen yrityksiin voi tulla sovellettavaksi tietyissä tilanteissa julkisuuslaki ja tiedonhallintalaki.

K: Onko meillä olemassa isoa visiota tahtotilastamme, mitä tulee tiedon avaamiseen ja hyödyntämiseen sekä tietopoliitiikkaan?

V: Tietopoliittinen visio on kuvattu tietopoliittisessa selonteossa, jossa on mainittu mm. tietojen eettinen hyödyntäminen ja lisäarvon tuottaminen. Lisäksi tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen yhtenä työpakettina on tiedon avaamisen strategiset tavoitteet, jossa luodaan nimenomaan isoa kuvaa. Työpaketista järjestetään verkkoseminaari 2.11.

K: Kysymys yhtiöstä, joka hoitaa julkista hallintotehtävää, mutta pieneltä osin käyttää julkisessa hallintotehtävässä myös julkista valtaa ja sitä kautta tulee sovellettavaksi julkisuuslaki, muilta osin myös erityislait tai muita yleislakeja sovelletaan. Onko mietitty, että ovatko kaikki lait yhteentoimivia vai aiheutuuko mahdollisesti ristiriitaa?

V: Päällekkäisyydet on huomattu ja muun muassa liikenne- ja viestintäministeriön kanssa on keskusteltu joidenkin yksittäisten toimijoiden tilanteesta siltä osin, kun riskejä on tunnistettu. Tiettyjä päällekkäisyyksiä on havaittu, siksi pyydämme lausuntoja, jotta mahdolliset sektorisääntelyn päällekkäisyydet tuotaisiin valmistelijoille tietoon ja ne voitaisiin huomioida sääntelyn jatkovalmistelussa. Ristiriitoja ei kuitenkaan ole toistaiseksi havaittu. Yrityksiä ja tutkimusaineistoja

koskevat erityislait on laadittu niin, että ne eivät koskisi julkisuuslain soveltamisalassa olevia asiakirjoja (pois lukien tutkimusaineistojen maksuttomuus).

K: Onko PSI:ssä kyse samanlaisesta sääntelystä, kun sote-toisiolaissa on säädetty?

V: Kyseessä on samankaltainen sääntely, mitä tulee tiedon uudelleenkäyttöön, mutta toisiolaissa on kyse henkilötiedoista, minkä johdosta siinä lähestymistapa on erilainen.

K: Määritelläänkö viranomaisen samoin kuten julkisuuslaissa?

V: Kyllä.

K: Päätämmekö itse mitä julkaisemme ja jos julkaisemme, niin siinä tapauksessa sovelletaan? Mitä tarkoitetaan kielitoisinnoilla? Miten määritellään tarkoituksenmukaisuus?

V: Kielitoisinnoilla tarkoitetaan olemassa olevia kielitoisintoja, käännöksiä, eli ei veloiteta tuottamaan kieliversioita, joita ei ole jo olemassa. Koneluettavan ja sähköisen muodon tarkoituksenmukaisuudesta säädetään jo nyt tiedonhallintalaissa, eikä tätä aiota muuttaa.

K: Mikä on tutkimusaineiston julkaisun määritelmä? Ei ole tutkimusaineistoa ilman metadataa.

V: Keskustelemme tästä OKM:n edustajan kanssa ja palaamme asiaan sähköpostitse. (Ks. jäljempänä vastaus.)

K: Asiakirjan määritelmä tässä kontekstissa?

V: Perustuu julkisuuslaissa olevaan määritelmään.

Antti Helin totesi, että lausuntokierros on käynnissä Lausuntopalvelussa 23.11. saakka. Toiveena on, että lausunnoissa tuotaisiin esiin mahdollisimman tarkasti oman organisaation näkökulmasta niitä kohtia, jotka koetaan erityisen hankaliksi. Lisäksi toivotaan näkemyksiä aikataulusta sekä millaisia heijastuksia esimerkiksi tutkimusaineistoa koskevasta sääntelystä voi olla. Kuulemistilaisuudesta laaditaan kirjallinen yhteenveto, joka julkaistaan täytäntöönpanohankkeen sivulla ja toimitetaan tiedoksi kaikille osallistujille.

Lopuksi kiitettiin kaikkia osallistujia ja päätettiin kuulemistilaisuus klo 14.37.

Tilaisuuden jälkeen tutkimusaineiston julkaisun määritelmästä keskusteltiin OKM:n kanssa, ja keskustelun tuloksena päädyttiin seuraavaan: ”julkaistulla” tarkoitetaan julkisesti saataville asettamista niin, että saatavuutta ei ole rajoitettu tiettyihin henkilöryhmiin esimerkiksi tietyn organisaation jäsenyyden perusteella, kuitenkin niin, että esimerkiksi käyttäjäprofiilin luominen tai maksun suorittaminen voi olla edellytyksenä aineiston saamiseksi käyttöön. Tämä tarkennuksen tarve otetaan huomioon hallituksen esityksen jatkovalmistelussa.

Tutkimusaineistojen metadatan osalta kyse on myös OKM:ssä vireillä olevasta esityksestä laiksi tutkimustietovarannosta, ja näiltä osin asiasta käydään vielä tarkempia keskusteluja OKM:n kanssa, jotta metadata tulee riittävästi huomioiduksi myös avoimen datan direktiivin kontekstissa.